

AVUSTETTUA SEKSUAALISTA NAUTINTOA

Henkilökohtaisen avun saajien seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuuksia -kyselyn analysointia ja pohdintaa

Tiivistelmä

Sexpon seksuaalikasvattaja 2014-2015 -opintoihin kuuluvassa lopputyössä käsittelen vammaisten henkilöiden seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuuksia. Kuten vammaisten ihmisten omaa suhtautumista intiimeihin ja oman seksuaalisuuden toteutumiseen liittyviin tilanteisiin, joissa tarvitaan henkilökohtaisen avustajan apua. Lopputyön yhtenä lähteenä on Assistentti.infon ”Henkilökohtaisen avun saajien seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuuksia” -kyselyn (LIITE 1) aineisto, jota olen analysoinut lopputyössäni. Kyselyä analysoidessa kävi ilmi, että seksuaalisuus on edelleen vammaisille ihmisille itselleenkin tabu ja seksuaalisuuteen liittyvistä asioista on vaikea puhua. Osa kyselyyn vastanneista vammaisista henkilöistä ei ollut edes ajatellut, että voisi pyytää avustajaltaan apua esim. itsetyydytyksen mahdollistamiseen tai päästäkseen kumppaninsa kanssa sellaiseen asentoon, jossa hyvän olon tuottaminen toiselle ja itselle mahdollistuisi helpommin. Lopputyön tarkoituksena on kartoittaa vammaisen henkilön seksuaalioikeuksia, purkaa ennakkoluuloja ja tuoda asian eri näkökulmia yleisempäänkin tietoisuuteen.

Lopputyöhön kuului myös kahden luennon pitäminen toukokuussa 2015. Ensimmäinen kaksituntinen järjestettiin 5.5.2015 henkilökohtaisen avustajan työnantajille (vammaisille henkilöille) (LIITE 2) ja toinen ilta 12.5.2015 henkilökohtaisille avustajille (työntekijöille) (LIITE 3). Luennot toteutin opponenttini Nina Kiiskisen kanssa parityönä. Kirjasimme Ninan kanssa luentojen keskustelujen tulokset ja tunnelmat osaksi tätä lopputyötä. Luentojen osana myös itsekin avustajana toiminut Sari Jokela esitti aiheesta kirjoittamiaan runoja.

Lopputyön viimeisessä osassa pohdin itse tätä asiaa kyselyn ja luentojen esiin tuomien asioiden ja omien ajatusteni valossa. Miten vammaisten seksuaalisuuden toteutumisesta saisi enemmän arkipäiväistä? Toivoisin hämyisten tabuina ja paheellisina pidettyjen asioiden katoavan. Olisiko vastauksena uusi ammatti? Ammattilainen, joka olisi kouluttautunut seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollistajaksi.

Lopputyöni jälkeen tulen kirjoittamaan syksyn 2015 aikana kyselyn analysointitulosten ja keskusteluissa esiin tulleiden asioiden pohjalta verkkomateriaalia Assistentti.infon nettisivuille. Toiveena on, että materiaalista olisi tulevaisuudessa apua niin vammaisille henkilöille itselleen kuin heidän henkilökohtaisille avustajilleen.

Tässä lopputyössä vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoritua tavanomaisista elämän toiminnoista. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, 2§ Vammaisen henkilö)

Seksuaalisuus on osa ihmisyyttä. Seksuaalisuus pitää sisällään seksuaalisen kehityksen, biologisen sukupuolen, sosiaalisen sukupuoli-identiteetin ja sen mukaisen roolin. Seksuaalisuutta on myös seksuaalinen suuntautuminen, eroottinen mielenkiinto, nautinto ja intiimiys sekä suvunjatkaminen. (Sexpo-säätiö 2014) Määritelmä löytyy myös tässä lopputyössä analysoidun kyselyn johdantotekstistä.

THL määrittelee henkilökohtaisen avun seuraavalla tavalla: Henkilökohtainen apu on välttämätöntä toisen ihmisen antamaa apua niissä tavanomaiseen elämään liittyvissä toiminnoissa, jotka henkilö tekisi itse, mutta vamman tai sairauden vuoksi hän ei selviä niistä itse. Henkilökohtainen apu on itsenäisen elämän mahdollistaja vaikeavammaiselle henkilölle. (THL, Mitä henkilökohtainen apu on?).

Henkilökohtainen apu järjestyy yleensä henkilökohtainen avustaja -järjestelmällä. Toki on myös muita tapoja toteuttaa itsenäinen elämä ja siinä tarvittavat tarpeet. Tämä lopputyö haluaa herättää keskustelun myös siitä millaisilla tavoilla vammaista voisi avustaa intiimeissä tilanteissa ja voisiko tälle avustamiselle löytyä jopa uusi ammattinimike (vrt. doulan apu synnytyksessä).

Henkilökohtainen avustaja on henkilö, joka auttaa vammaista henkilöä arkisissa asioissa ja tilanteissa, kodin ulkopuolisissa toiminnoissa ja harrastuksissa. Henkilökohtaisen avustajan työtehtävät riippuvat hänen työnantajansa tarpeista ja elämäntilanteesta. Yleisimmin tehtäviin kuuluu auttaminen päivittäisissä toiminnoissa. Tehtäviin kuuluu avustaminen elämän rutiiniluontoisissa perusasioissa, henkilökohtaisessa hygieniassa, pukeutumisessa, liikkumisessa, kodin hoidossa jne. (Henkilökohtainen avustaja, Ammattinetti).

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä	1
Sisällysluettelo	3
1. Johdanto	5
1.1. Oma kokemus	5
1.2. Tabut pois	5
1.3. Koulutusta aiheesta	6
2. Kysely - Seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuudet	7
2.1. Taustaa	7
2.2. Ikä ja sukupuoli	7
2.3. Seksuaalisuuden toteutuminen	7
2.4. Henkilökohtaisen avun tarve	8
2.5. Keskustellut seksuaalisuuteen liittyvistä asioistaan	10
2.6. Tietoa, koulutusta, materiaalia	11
2.7. Vapaa sana	11
3. Vammaisillakin oikeus toteuttaa seksuaalisuuttaan –luennot	13
3.1. Vammaisillakin oikeus toteuttaa seksuaalisuuttaan –luento, osa 1	13
3.1.1. Valmistelut ja sisältö	13
3.1.2. Mainostaminen ja tallennus	13
3.1.3. Ajatuksia luennosta vammaisille	13

3.2. Vammaisillakin oikeus toteuttaa seksuaalisuuttaan –luento, osa 2	14
3.2.1. Valmistelut ja sisältö	14
3.2.2. Mainostaminen ja tallennus	14
3.2.3. Ajatuksia luennosta avustajille	14
4. Oma pohdinta	16
4.1. Vammaisuuden häpeä	16
4.2. Avustaminen seksuaalisuuden toteuttamisessa	16
4.3. Lisää seksuaalikasvatusta	17
4.4. Oma kokemukseni vammaisena seksuaalikasvattajana	18
Lähdeluettelo	19
Liitteet	20

1. Johdanto

1.1. Oma kokemus

Vammaisten ihmisten elämä ja varsinkin seksuaalisuus on kiinnostanut minua jo pitkään. Ensinnäkin henkilökohtaisista syistä, koska olen itse liikuntavammainen. Tarvitsen toisen ihmisen apua ympäri vuorokauden kaikissa päivittäisissä toiminnoissa, myös seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa.

Olen myös työssäni Kynnys ry:n Vammaisten Ihmisoikeudet asumisessa (VIA) -projektissa nähnyt miten huonosti monen vaikeavammaisen ihmisen itsemääräämisoikeus ja yksityisyys toteutuu asumispalveluyksiköissä, joissa ei välttämättä ole omaa rauhaa saati mahdollisuutta seksuaalisuutensa toteuttamiseen. Haluan antaa äänen niille vammaisille henkilöille, jotka eivät itse pysty tai osaa puolustaa oikeuksiaan. Samasta syystä olen ottanut vammaisten seksuaalioikeuksien toteutumisen lopputyöni aiheeksi. En vähiten siksi, että opintojen jälkeen alan tehdä seksuaalikasvattajan työtä. Vammaisten seksuaalisuus unohtuu liian usein, vaikka seksuaalisuus on meissä ihan kaikissa syntymästä kuolemaan. Ajatukseni kiteyttää kyselyn avoimista vastauksista lainattu lause: *”Jokaisella ihmisellä on samat tarpeet oli vamma tai ei”*.

1.2. Tabut pois

Pohdin lopputyössä miksi *”Tämä asia on vielä täysin tabu.”* jopa itse vammaisille henkilöille ja miksi asiasta ei voi edes keskustella? *”Jos tällaiseen tarvitaan avustajaa, olisi se mainittava ehdottomasti työnhakijalle! Epäilen, että kovin moni ei tahdo moisessa avustamisessa olla mukana. Seksuaalisuus vain on yksityinen asia, joka ei mielestäni kuulu muille.”*

Mitä sitten jos seksuaalisuuden toteuttamiseen tarvitsee toisen ihmisen apua? Jos/Kun ei pysty tekemään kaikkea itse, on surullista jos seksuaalisuuskin pitää tukehduuttaa ja kanavoida johonkin muuhun toimintaan. Haluan tuoda tämän epäkohdan esiin, jotta vammaisenkin seksuaalioikeudet toteutuisivat. Kyselyn yhtä avointa vastausta lainatakseni: *”Vammaisella tulee olla oikeus seksuaalisuuteen.”*

Kyselystä nousi esiin useita positiivisia kommentteja kuten: *”Tabut aiheen ympäriltä tulisi saada poistettua”, ”Tarpeellinen aihe ja kyselykin, nykyaikaa, hyvä!”, ”Hienoa että asiaa käsitellään tällä tavalla!”, ”Kiitos, että kyselette.”* Vastauksista voi päätellä, että on erittäin tarpeellista aloittaa keskustelu vammaisten ihmisten seksuaalisuudesta ja sen toteutumisesta läpi elämänkaaren positiivisessa hengessä.

1.3. Koulutusta aiheesta

Kyselyn perusteella henkilökohtaisille avustajille tarvitaan koulutusta vammaisten seksuaalisuuden toteutumisesta. Myös terveydenhuollon ammattilaisten lisäkoulutuksen tarve ilmenee kyselyn avoimista vastauksista: *”Toivoisin terveydenhuollon ammattilaisille enemmän tietoa seksuaalisuuden toteutumisesta henkilökohtaisen avustajan avulla. Toivon myös, ettei vammaisten seksuaalisuus olisi enää niin suuri tabu.”, ”Keskussairaalan seksuaaliterapeuttiakaan ei osannut auttaa.. vai enkö osannut sitten kysyä oikeita asioita?!”*

Pyrkimykseni on päästä kouluttamaan myös vammaisia ihmisiä, jotta he tiedostaisivat omat oikeutensa ja ymmärtäisivät, ettei seksuaalisuudessa ole kyse likaisesta, pahasta asiasta. Tilanne, jossa avustaja auttaa vammaista ihmistä toteuttamaan itseään seksuaalisesti, ei tee avustajasta seksityöntekijää. Toivon, että jonain päivänä tämä asia voidaan nähdä yhtenä luonnollisena avustajan työtehtävänä. Lopputyöni luennoilla otettiin ilolla vastaan ajatus erikoistuvasta avustajasta, jolle seksuaalisuuteen liittyvät asiat olisivat luonnollisia.

Kyselyssä kaivattiin myös lisämateriaalia aiheesta. Tämän lopputyön tarkoitus on tuottaa sitä sisältöä.

2. Kysely - Seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuudet

2.1. Taustaa

Lähteenäni oli käytössä Assistentti.info tekemä kysely - ”Kysely henkilökohtaisen avun saajille seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuuksista”. Kysely on toteutettu marraskuun 2014 ja helmikuun 2015 välisenä aikana. Kyselyn järjestäneen tahon mukaan kyselyä ei toukokuuhun 2015 mennessä ole virallisesti suljettu, mutta vastauksia ei ole tullut helmikuun jälkeen. Kyselyn tarkoituksena oli kerätä tietoa miten vammaisen henkilön seksuaalisuus sekä yksilölliset toiveet ja tarpeet otetaan huomioon avustamisessa. Kyselyn tulosten perusteella Assistentti.info haluaa kehittää seksuaalioikeuksien toteutumista henkilökohtaisessa avussa.

Vastaajia oli kaiken kaikkiaan yhteensä 69 henkilöä. Osa vastasi vain joihinkin kysymyksiin. Annina Heini (suunnittelija, Assistentti-info) kertoo sähköpostissaan 7.4.2015 ”kyselyn menneen laajalle, mutta tarkkaa määrää potentiaalisista vastaajista ei voida määrittää. Tämä kun on ollut avoin kysely. Vastaajamäärät per kysymys on merkattu aineistoon.” Edellä selviää, että jokaisen kysymyksen kohdalla ilmoitetaan vastaajien määrä havaintoyksiköllä (n) ja vastausten prosentuaaliset määrät.

2.2. Ikä ja sukupuoli

Taustakysymyksiin kysyttiin vastaajien ikä (n=67) ja sukupuoli (n=66). Kyselyyn vastanneista suurin osa 41,79 % (28 henkilöä) oli iältään 31–50 -vuotiaita. Vastaajista sekä 18–30 -vuotiaita että 51–70 -vuotiaita oli molempia 26,87 %. Yli 70-vuotiaita oli 2,99 % ja alle 18-vuotiaita 1,49 %.

Sukupuolijakauma oli melko tasainen, naisia oli 51,52 % ja miehiä 48,48 %.

2.3. Seksuaalisuuden toteutuminen

Kyselyn neljännessä kohdassa kysyttiin ”Oletko pystynyt toteuttamaan seksuaalisuuttasi haluamallasi tavalla?” Vastaajista (n=69) 30,43 % vastasi kyllä täysin, 34,78 % vastasi kyllä jonkin verran. Samalla määrällä 17,39 % vastattiin kyllä, hieman ja en ollenkaan. Vastaukset herättivät kysymyksen mitä ne 12 henkilöä kokevat, jotka eivät pysty ollenkaan toteuttamaan seksuaalisuuttaan haluamallaan tavalla. Estääkö avustajan vai oma ennakkoluulo heitä saamasta seksuaalista nautintoa? Ja mitä heidän mielestään voisi tehdä asian parantamiseksi?

Kyselyn seuraava kysymys antaa osittaisen vastauksen tähän. Vastaajista (n=65) 6,15 % on sitä mieltä, että se, että he eivät pysty toteuttamaan seksuaalisuuttaan johtuu täysin henkilökohtaisen avun puutteesta ja 33,85 % osittain. Vastaajista 60 % on sitä mieltä, että henkilökohtaisen avun puute ei estä heitä toteuttamasta seksuaalisuuttaan.

2.4. Henkilökohtaisen avun tarve

Kaikki kyselyyn vastanneet (n=69) vastasivat kysymykseen, jossa kysyttiin kokevatko he tarvitsevansa henkilökohtaista apua seksuaalisuutensa toteuttamiseen. Kysymyksessä oli määritelty asioita, joita haluttiin heidän ajattelevan vastatessaan. Kysymykseen oli kirjattu ”esim. sukupuolen ilmentäminen, itsetyydytys, seksin harrastaminen kumppanin kanssa jne.”. Vastaajista 15,94 % (11 henkilöä) kokee tarvitsevansa paljon henkilökohtaista apua näiden asioiden toteuttamiseen, saman verran eli 15,94 % kokee tarvitsevansa jonkin verran apua, 17,39 % tarvitsee hieman apua ja 50,72 % ei tarvitse ollenkaan apua. Tämä on hieman ristiriidassa tulevan kysymyksen kanssa, jossa vastaajat ovat käyttäneet avustajaa. Tässä 35 henkilöä vastaa, että eivät tarvitse lainkaan apua.

Kyselyn mielenkiintoisimmaksi kysymykseksi nousee mielestäni 7.kysymys, jossa kysytään ”Oletko saanut henkilökohtaista apua seksuaalisuutesi toteuttamiseen siten kuin haluat? (esim. sukupuolen ilmentäminen, itsetyydytys, seksin harrastaminen kumppanin kanssa jne.)”. Vastaajista (n=68) 47,06 % (32 henkilöä) ei ole tarvinnut apua. Edellisessä kysymyksessä 35 henkilöä vastaa, ettei tarvitse apua ollenkaan apua ja tässä kysymyksessä 32 henkilöä vastasi, ettei ole tarvinnut apua. Onko siis kolme henkilöä saanut apua, vaikka ei ole sitä tarvinnut? Tähän kysymykseen vastanneista 7,35 % on saanut riittävästi apua. Jonkin verran apua ja hieman apua, molempien vastausten osuus on 5,88 %. On surullista, että 33,82 % ei ole saanut lainkaan apua, vaikka olisi tarvinnut. Ovatko he kenties kysyneet väärältä henkilöltä, väärään aikaan? Millaista apua he olisivat tarvinneet? Löytyisikö heille apua jostain?

Suomesta puuttuu ammattinimike, joka olisi enemmän kuin henkilökohtainen avustaja ja vähemmän kuin prostituoitu. Ammatilainen, jolla olisi laaja osaaminen (kenties koulutus) eri tavalla vammaisten ihmisten avustamisesta, ymmärrys liikeratojen ja eri asentojen mahdollisuuksista ja osaaminen eri seksitavoista ja ennakkoluuloton suhtautuminen seksuaalisuuteen yms. Kyselyn vastaajista osa kirjoitti kyselyn viimeisessä kohdassa, jossa sai sanoa mielipiteitään vapaasti mm. seuraavasti: ”--*Tärkein avustaja seksuaalialioissa olisi prostituoitu. Harmi vaan, että Suomessa ko. ammatin edustajia on harvoin saatavissa ja heidän taksansa ovat melko kovia.*”, ”--*Mielestäni maksettu seksi voi olla monen vammaisen paras tapa hoitaa seksuaalinen kanssakäynti. Ammatilainen on ammatilainen.*”, ”*Itsetyydytys ei ole itsetyydytys, jos joku muu sen tekee puolestasi! Kyllä silloin pitäisi maksaa hommasta huoralle. Erillinen ammatti pitäisi tästä tehdä, se ei missään nimessä kuulu avustajalle! Ikuna en omaa avustajaani laittaisi moiseen hommaan. Jokin muu ratkaisu oltava kuin avustaja.*”, ”*Jos olisi erikseen avustaja joka auttaisi esim. itsetyydytyksessä, siitä ei saisi tulla ainakaan asiakkaalle kustannuksia!*” Näissä kommentteissa tuli esiin tarve tuollaiselle ammatille, mutta mielipiteet jakautuivat siitä kuka kustannukset maksaa. Itse olen sitä mieltä, että Suomeen

olisi hyvä saada tuollainen ammatti ja sitä voisi jopa miettiä, että palvelu olisi käyttäjälle ilmaista. Moni vaikeavammaisen elää yksin ja heidän saattaa olla vaikea luoda kontakteja muihin ihmisiin, tästä ammattilaisesta olisi varmasti hyötyä. Tai voisiko asiaa ajatella kuntoutuksena / terapiana (vrt. taide-, ratsastus-, kirjallisuus jne. terapiat), jolloin se olisi fysioterapeutti tai muu kuntoutusalan henkilö, joka voisi antaa myös seksi(terapia)palveluita.

Yksi lopputyön esiin nostamista ydinkysymyksistä liittyy siihen miten saadaan tiedotettua vammaisia ihmisiä heidän seksuaalioikeuksistaan ja henkilökohtaisen avustajan toimenkuvasta. Kysymyksessä kahdeksan kysyttiin mistä johtuu, että ei ole saanut apua seksuaalisuuden toteuttamiseen, vaikka olisi tarvinnut. Vastaajista (n=48) 56,25 % vastasi, että en ole edes ajatellut, että voisin käyttää siihen henkilökohtaista apua. Neljännes eli 25 % ei ole kehdannut tai uskaltanut pyytää apua avustajalta, 10,42 % avustaja ei ole suostunut, 8,33 % on muu syy. Muita syitä (avoimet vastaukset) ”Ei ole kumppania, olen täysin liikuntakyvytön”, ”Ei tarvetta”.

Kysymykseen ”Oletko kokenut, että sinulla tulisi olla erikseen avustaja seksuaalisuuden toteuttamiseen?”, vastaajista 43,94 % (n=66) vastasi, että ei näe tarpeelliseksi erillistä avustajaa seksuaaliasioihin. 13,64 % on sitä mieltä, että se olisi paikallaan. Vastaajista 42,42 % ei oikein osaa sanoa, he vastasivat ehkä.

2.5. Keskustellut seksuaalisuuteen liittyvistä asioistaan

Vastaajista (n=68) 19,12 % on keskustellut seksuaalisuuteen liittyvistä avustustarpeista avustajan kanssa. Vastaavasti 42,65 % ei ole keskustellut. Seksuaalisuuteen liittyviä avustustarpeita ei ole 38,24 % vastaajista, joten he (26 henkilöä) eivät ole puhuneet avustajansa kanssa näistä asioista. Alla otanta vastauksista, jotka olen suoraan ottanut avoimista vastauksista: *”Minun mielestä henkilökohtaiseen apuun ei pidä missään nimessä sotkea seksuaalisuutta. Se kuuluu ns. seksuaalineuvojan työhön. Minusta olisi erittäin epämiellyttävää keskustella asiasta henk. kohtaisen avustajan kanssa, jonka kanssa viettää kuitenkin aikaa päivittäin.”*, *”Minulla on monta ystävää, joilla on ihan sama ongelma. Oli myös kamalaa alkaa juttelemaan avustajan kanssa näistä asioista ja nyt se vielä suhtautuu muhun jotenkin kammoksuen. Se kai pelkää koko ajan et mä pyydän sitä tekemään jotain sellasta. Tosi inhottava tilanne.”*, *”Henkilökohtaista avustajaa en ole ikinä liittänyt seksuaalisuuteeni. Toki se hyvää tekisi jos avustaja esim. runkkaisi minua tekovaginalla, koska se on itselleni vaikeaa. Mutta jotenkin luulen, että se tuntuisi hieman oudolta ja että se avustajasuhde ei toimisi enää yhtä hyvin sen jälkeen.”*, *”Joitakin avustajia inhottaa auttaa ja neuvoa asiasta.”* Näissä kommentteissa tulee hyvin esiin se, että osalle vastaajista asia on luonnollinen, mutta osa itse vammaisista kokee vielä asian vaikeaksi ottaa puheeksi edes oman henkilökohtaisen avustajan kanssa saati sitten muiden ihmisten kanssa.

Suhde avustajaan säilyi ennallaan 71,43 % vastaajista (n=28), 14,29 % suhde muuttui, muttei huonolla tavalla, 10,71 % suhde muuttui jonkin verran vaikeammaksi ja 3,57 % suhde muuttui vaikeaksi. Tämän asian parantamiseksi pitää saada koulutusta sekä avustajille, että vammaisille työnantajille.

Seuraavassa 11.kysymyksessä kysyttiin onko vastaaja keskustellut seksuaalisuuteen liittyvistä avustustarpeista jonkun muun kuin avustajansa kanssa. Kaksi vastasi (n=50) avoimissa vastauksissa, että ei kenenkään kanssa. Kysymykseen oli annettu muutama vaihtoehto, jonka pystyi valitsemaan ja viimeisenä vaihtoehtona oli jonkun muun, kenen? Avoimia vastauksia tuli seuraavanlaisia: sukulaisen, vertaistukiryhmän, psykologin, opiskelutoverin (opiskelen seksuaalikasvattajaksi). Annetuista vastausvaihtoehdoista 38 % vastaajista oli keskustellut seksuaaliterapeutin tai -neuvojan kanssa. Terveystieteiden edustajan kanssa oli keskustellut 18 % ja sosiaalialan edustajan kanssa 4 %. Ystävät ovat vastaajille tärkeitä, koska 62 % vastaajista on keskustellut ystävän kanssa ja 42 % kumppaninsa kanssa.

Kysyttiin myös onko vastaaja kokenut että keskustelu seksuaaliasioista, muun kuin avustajan kanssa olisi tarpeellinen? (esim. seksuaalineuvoja, kumppani, ystävä). Vastaajista (n=64) 48,44 % ei koe keskustelua tarpeelliseksi kenenkään kanssa. 12,5 % kokee tarpeelliseksi keskustelun vain avustajan

kanssa. 39,06 % haluaisi keskustella jonkun kanssa. Kenen? Tässä avoimet vastaukset (21) kysymykseen kenen kanssa haluaisi keskustella: seksuaalineuvoja (5), kumppani (4), ystävä (3), seksuaaliterapeutti (2), terapeutti (2), ammattiauttaja (1), tarpeen mukaan (1), yleisellä tasolla avustamiseen mahdollisesti myös työhön liittyvinä tehtävinä (1), avustaja (1), koen tärkeäksi että voisin puhua avoimesti myös vanhempien ja lähisuvun kanssa mm seksuaalisesta suuntautumisesta ja siihen liittyvistä asioista (1). Avoimien vastausten listassa oli yhden kerran mainittu ”avustaja”, vaikka kysymyksessä kysyttiin onko tarvetta keskustella muiden kuin avustajan kanssa. Jäin pohtimaan myös ammattiauttaja-termiä. Ketä sillä tarkoitetaan?

2.6. Tietoa, koulutusta, materiaalia

”En itse tarvitse apua näissä asioissa mutta avustajia voisi kouluttaa siihen että seksuaaliasioista puhuminen tai niissä avustaminen ei todellakaan olisi tabu...” Kysymyksessä neljätoista kysyttiin tarvitsevatko avustajat tietoa ja koulutusta seksuaalisuudessa avustamisen osalta. Vastaajista (n=65) yli ¼ eli 75,38 % vastasi kyllä ja 24,62 % ei. Tarvitsevatko vammaiset työnantajat itse koulutusta? Kyselyn vastaajat (n=68) ovat sitä mieltä, että kyllä 29,41 % ja ei 70,59 %. Koulutusta ja tiedotusta tarvitaan mielestäni molemmille eli avustajille ja työnantajille.

Kyselyn kolmannessa kysymyksessä vastaajista (n=68) 86,76 % on sitä mieltä, että hänellä itsellään on tarpeeksi tietoa seksuaalisuudesta. Toivoisin heidänkin osallistuvan tähän lopputyöhön liittyviin keskustelutilaisuuksiin. Heiltä muut osallistujat saivat hyvää tietoa. Keskustelut ovat siis tärkeämpiä näille yhdeksälle (9) vastaajalle, jotka ovat vastanneet muuta kuin ”minulla on tarpeeksi tietoa seksuaalisuudesta”. Vastaajista 7,35 % on jonkin verran tietoa sekä hieman tietoa että ei ole tarpeeksi tietoa molempien osuus vastauksista 2,94 %. He tarvitsevat lisää tietoa seksuaalisuudesta. Entä kaipaavatko vastaajat (n=65) materiaalia asiasta: 41,54 % kyllä ja 58,46 % ei.

2.7. Vapaa sana

Viimeisenä kohtana kyselyssä kysyttiin ”Mitä muuta haluaisit sanoa seksuaaliterveyden ja seksuaalisuuden toteuttamisesta henkilökohtaisessa avussa?” Vastauksista osan olen jo lainannut toisaalle tähän lopputyöhön eli kerään tähän loput kommentit asiakokonaisuuksina. Kyselyn vastaajat pitivät tärkeinä asioina koulutusta sekä avustajille että terveydenhuollon henkilökunnalle. Mietintämyssyyn laittaisin pohdinnan ammattinimikkeestä, joka toimisi enemmän kuin vain henkilökohtaisena avustajana intiimeissä seksuaalisuuteen liittyvissä tilanteissa. Hän olisi kenties kuntoutuksen ammattilainen ja käyttäjälle ilmainen. Vammaisten seksuaaliasioista pitäisi ylipäättään puhua ja niihin liittyviä tabuja murtaa. Olisi myös hyvä löytää tapa ottaa seksuaalioikeudet esiin avustajan kanssa ilman, että jokapäiväisestä elämästä avustajan kanssa tulee epämiellyttävää.

Koonti avoimista vastauksista:

”Minulla ei ole henkilökohtaista avustajaa ja pystyn tyydyttämään itseäni. Vammaisena ihmisenä on vaikea löytää vastakkaisesta sukupuolesta henkilöä kenen kanssa harrastaa seksiä ja saada paljon kaipaamaani läheisyyttä.”

”Koulutus ja materiaali oli todella hyvä, vaikken itse välttämättä tarvitse.”, ”Iän takia ei ole tarvetta.”, ”Yleinen asiallinen tietoisuus vammaisuudesta ja seksuaalisuudesta olisi hyväksi.”, ”Asia paremmin esille.”

”En voi ymmärtää ollenkaan. Olen aivovammainen ja täysin kykenemätön elämään tai kokemaan seksuaalisuuttani. Ehkä aivoni eivät toimi siinä kohtaa, vaikka olen ottanut asian puheeksi neuropsykologini, myös seksuaaliterapeutti, kanssa. Koen olevani androgyyni (sosiaalinen identiteettini), mutta seksuaalisuudesta on vain ajatuksia ja halua katsella miehiä. Enempään en uskalla mitenkään. Olen joskus kokenut olevani biseksuaali, mutta sen tiedon ovat kaikki terveydenhuollossa poistaneet keskustelusta - ??!”

Seuraavanlaisiakin ajatuksia vastaajilla heräsi kysymyksistä:

”Seksi/seksuaalisuus on muutakin kuin rakastelu ja itsetyydytys. Oikeasti! Tässä nyt yleistetään erittäin rajusti, tehdään asiasta jotenkin ruma...”

”Ja avustajille pitäisi myös järjestää seksuaalisuuskoulutusta sekä vammaisille koulutusta seksuaalioikeuksista.”, ”Avustajille tietoa ja materiaalia kuinka toimia tämän asian kanssa. Uskoisin monen avustettavan tietävän/tiedostavan halunsa mutta avustajan menettäminen/itsensä nolaaminen estää asiasta puhumisen.”, ”Avustajille enemmän tietoa seksuaalisuudesta ja siinä avustamisessa.”, ”Laittakaa sana liikkeelle avustajille.”, ”Myös avustajia kuultava.”

”--Kuinkas se seksistä maksamisen kriminalisointi tähän osuu.”,

”Jokaisella ihmisellä tulisi olla oikeus omaan seksuaalisuuteen.”

3. Vammaisillakin oikeus toteuttaa seksuaalisuuttaan -luennot

3.1. Vammaisillakin oikeus toteuttaa seksuaalisuuttaan –luento, osa 1

3.1.1. Valmistelut ja sisältö

Opponenttini Nina Kiiskinen kirjoitti puhtaaksi yhdessä suunnittelemiemme luentojen rungon, jota ajattelimme käyttää molemmissa luennoissa. (LIITE 2.) Alun perin oli tarkoitus itse avustajanakin toimineen Sari Jokelan esittävän aiheeseen liittyviä runojaan luennon alkuun. Totesimme, että Sarin runoja piti Ninan ammattitaidolla ns. toimittaa/ohjata. Lopulta ajattelimme kuulijoiden kannalta paremmaksi, että Sarin runot ohjaavat keskustelua aihealueittain. On helpompi keskustella yhdestä aiheesta kerrallaan.

3.1.2. Mainostaminen ja tallennus

Luentoja mainostettiin Assistentti.infon ja Kynnys ry:n infokanavia pitkin. Päätimme ottaa myös omat kontaktimme käyttöön. Mainostimme luentoja Facebookissa ym. sosiaalisessa mediassa sekä Helsingin Sanomien Minne mennään -palstalla. Luennot tallennettiin ja ne olivat nähtävissä livenä Kynnys ry:n tv-kanavalla <http://www.ustream.tv/channel/issetv> (Videot ovat siellä nähtävissä 15.6.2015 asti).

Luennot pystyi myöhemmin katsomaan YouTubessa seuraavien linkkien kautta:

5.5.2015 <https://www.youtube.com/watch?v=GN3kybkf0dY> (114 katsontakertaa).

Suoraa NettiTV lähetystä katsoi 185 eri IP-osoitetta. Katsontakertoja oli 490 ensimmäisellä NettiTV lähetyksellä katsontakertaa. Sama katsoja saattoi siis katsoa vaikka ensin 5min ja myöhemmin 10min. Jälkikäteen nauhoitettua NettiTV videoita on 5.5.2015 katsottu 37 kertaa.

3.1.3. Ajatuksia luennosta vammaisille

Esittelyn jälkeen keskustelimme seksuaalisuuden moninaisuudesta, seksuaalioikeuksista (LIITE 4: Seksuaalioikeuksien julistus), ”seksiterapeutti”ammattista, apuvälineistä, hyväksikäyttötilanteiden eliminoimisesta, avustajan roolista yms. Lopuksi keskustelimme miten vähän vaikeavammaisen ihminen saattaakaan tietää seksuaalisuuteen liittyvistä asioista, koska kukaan ei ole tähän mennessä kertonut hänelle ymmärrettävällä tavalla näistä asioista. Annoimme vinkin kuvakommunikaatio-menetelmästä, jossa on kuvia tähän aiheeseen liittyen (Senso-hanke). Senso - seksuaalisuuteen liittyvät sosiaaliset tarinat seksuaalikasvatuksessa ja -ohjauksessa on Honkalampi-säätiön koordinoima projekti, jonka tavoitteena on parantaa kehitysvammaisten ja autismikirjon henkilöiden elämänlaatua. Projektin tuloksena syntyvä Senso-verkkosivusto muodostaa helppokäyttöisen tieto- ja

materiaalipankin, joka tarjoaa alan ammattilaisille välineitä käsitellä seksuaalisuutta ja siihen liittyviä turvataitoja kohderyhmän ehdoilla.

Asia kiinnostaa ihmisiä, mutta siitä puhumista arastellaan. Paikalle saapui vain kourallinen ihmisiä, osa vammaisia, osa avustajia.

Eräs kuulijoista toi esiin hyvän näkökulman: vammaisuus ei ole sairaus tai muutenkaan pahaksi, se on ominaisuus ihmisessä ja erottaa ns. terveistä vain siinä ettei pysty aina itse selviytymään kaikista arjen toimista yksin. Samasta syystä seksuaaliterveyskasvatusta ja tietoa seksuaalioikeuksista soisi olevan kaikilla vammaisten kanssa tekemisissä olevilla kuin myös vammaisilla itsellään.

Keskustelussa tuli myös esiin vammaisen kuulijan toimesta toive siitä josko 30 - 50 vuoden kuluttua mahdottomina pidetyt asiat muuttuisivat mahdollisiksi. Hän muistutti, että hänen synnyttyään vuonna 1965 vammaisten koko olemassaolon oikeus kyseenalaistettiin. Nyt vammaisten olemassaolon oikeutta ei enää kyseenalaisteta (kunhan he ovat saaneet ensin luvan syntyä..) ja ehkä tulevaisuus tuo tullessaan sen, että vammaisten seksuaalisuudellekin annetaan lupa toteutua. Tällä hetkellä noin kolmannes vammaisista kokee voivansa toteuttaa seksuaalisuuttaan haluamallaan tavalla.

3.2. Vammaisillakin oikeus toteuttaa seksuaalisuuttaan –luento, osa 2

3.2.1. Valmistelut ja sisältö

Olimme valmistelleet Nina Kiiskisen kanssa luentojen rungon, jota käytimme molemmissa luennoissa. Tähän luentoön lyhensimme hieman runoja ja muutimme hieman asioiden esille ottamisen järjestystä. Sarin runo johdatti aina seuraavaan aiheeseen. (LIITE 3.)

3.2.2. Mainostaminen ja tallennus

Luentoja mainostettiin samoissa paikoissa kuin vammaisten luentoja ja myös Helsingin Invalidiyhdistyksen avustajavälitykseen oli kerrottu luennosta. Sieltä saapuikin keikka-avustajia kuuntelemaan ja keskustelemaan. Luento tallennettiin samalla tavalla kuin edellisenkin luento. Katsantokerrat ym. määrät on kerrottu kohdassa. Luennon pystyi myöhemmin katsomaan YouTubessa seuraavan linkin kautta:

12.5.2015 <https://www.youtube.com/watch?v=Y-Xq-KSMTz8> (67 katsontakertaa).

NettiTV lähetyksellä oli 683 katsontakertaa. Jälkikäteen nauhoitettua NettiTV videoita on 12.5.2015 katsottu 30 kertaa.

3.2.3. Ajatuksia luennosta avustajille

Esittelyn jälkeen keskustelimme seksuaalioikeuksista (LIITE 4), seksuaalisuuden moninaisuudesta, seksuaalisuus elämänvoimana, ”erityisavustajan” ammattinimikkeestä, apuvälineistä, hyväksikäyttötilanteiden eliminoimisesta, avustajan roolista yms.

Keskustelusta nousi esiin toive koulutuksesta, osa paikalla olleista olivat valmiita ns. erikoistumaan intiimien tilanteiden avustamiseen. He toivoivat esim. apuvälinetietoutta. Keskustelimme ammattinimikkeestä, jolla erotettaisiin tavallinen henkilökohtainen avustaja seksuaalisuuteen erikoistuneesta avustajasta. Lupasimme viedä ideaa eteenpäin koulutusta järjestäville tahoille, esim. Sexpo tai Väestöliitto.

Keskustelimme avustajan läsnäolosta näissä tilanteissa. Nämä tilanteet herättävät tunteita sekä avustajassa että avustettavassa ihmisessä. Entä onko pakko avustaa? Toivottiin avustajille työnohjausta. Työnohjauksessa saisi tukea ja voisi pohtia esim. mahdollisia hyväksikäyttöön liittyviä tilanteita. Avustajat voisivat työnohjauksessa purkaa tuntojaan ja saada kaipaamaansa vertaistukea, koska he tekevät työtä useimmiten yksin. Heillä ei ole tukenaan työyhteisöä.

Painotimme keskustelun tärkeyttä. Kun asioista on puhuttu etukäteen, kaikki tilanteen osapuolet ovat tietoisia mitä tapahtuu, mitä tehdään ja miten pitkälle mennään. Asioista yhdessä sovittaessa vältytään epämiellyttäviltä tilanteilta. Keskusteluun osallistuja kertoi, että on keskustellut avustettavien kanssa asioista, kirjoitettu tarinoita yms. vaikka hän ei ollut valmis avustamaan fyysisesti. Avustajan pitää olla oman seksuaalisuutensa kanssa sinut. Avustaja voi tuntea pettävänsä omaa kumppaniaan avustaessaan työnantajaansa. Mitään sellaista ei tarvitse tehdä mihin ei itse ole valmis.

4. Oma pohdinta

Niin kuin tässä lopputyössä on jo käynyt ilmi, tämä asia jakaa ihmisten mielipiteitä tällä hetkellä. Toiset ovat sitä mieltä että on hyvä, että asiasta vihdoinkin puhutaan. *”Hienoa, että tästä asiasta uskalletaan vihdoinkin puhua.”* Toisille asia on vielä tabu, siitä ei voi puhua eikä avustajaa voi käyttää missään tapauksessa näissä tilanteissa.

Opponenttini Nina Kiiskinen näkee lopputyöni aiheen todella tärkeänä. Nina on käynyt lopputyötä läpi kanssani useaan kertaan ja on kommentoinut aiempia ja tätä tekstiversiota. Nina kommentoi seuraavaa: *”Ihan aluksi on sanottava, etten heti keksi tärkeämpää lopputyön aihetta kuin tämä! Seksuaalioikeuksien toteutuminen vammaisten elämässä on ilmeisen retuperällä ja ainoana ”puolustuksena” voisi ymmärtää sen, että niin vammaisten kuin ns. terveidenkin apua ja avustajaa tarvitsevien (esim. ikäihmiset, jotka eivät selviä yksin) perushoito- ja oikeudet eivät valitettavasti aina toteudu, saati sitten seksuaalinen itsemäärääminen tai -oikeudet. Tutkimustulokset ovat todella mielenkiintoista luettavaa (tuli hetkittäin mieleen 80- luvun seksuaalikäyttäytymistutkimuksista kootut Hite- raportit (Shere Hite). Ei voi kuin yhtyä ensimmäisen luennon jälkeen käydyssä keskustelussa tulleeseen toiveeseen siitä, että vammaisenkin ihmisen seksuaalisuus tulisi läpinäkyväksi ja hyväksytyksi, kuin myös seksuaalisuuden toteutuminen ja toteuttaminen. Jokaisella täytyy olla perusihmisoikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi sellaisena kuin on syntynyt, myös vammaisella. Ja se, etteivät kaikki ns. ”terveetkään” voi aina toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan täydesti ei riitä perusteluksi kieltää vammaisten oikeutta omaan seksuaalisuuteensa.”*

4.1. Vammaisuuden häpeä

Joissain kulttuureissa ja uskonnoissa vammaiseksi syntymistä pidetään jonkinlaisena jumalan tmv rangaistuksena ja siksi perhe saattaa jopa piilotella vammaista perheenjäsentä. Vammaisuus ylipäänsä on ollut perheelle häpeä. Kumppanin löytäminen saattaa olla vammaisille vaikeaa, koska moni elää yksin ja heidän saattaa olla vaikea luoda kontakteja muihin ihmisiin. Myös perheen perustaminen vammaisena saattaa olla hankalaa. Vammaista ei pidetä hyvänä vanhempana hänen vammansa tai sairautensa vuoksi. Miksi ihmisiä luokitellaan toimintakyvyn, ihonvärin, seksuaalisen suuntautumisen vuoksi? Eikö meitä kaikkia voi kohdella ensisijaisesti ihmisinä ilman muita ”leimoja”?

4.2. Avustaminen seksuaalisuuden toteuttamisessa

Pohdin miksi yli 50 % vastaajista ei ole edes ajatellut käyttävänsä henkilökohtaisen avustajan apua, jos hän kuitenkin tarvitsee apua. Vammaisten ihmisten koulutus tässä asiassa on välttämätöntä! Avustajan kanssa pitää tietenkin keskustella, ketään ei saa pakottaa tällaiseen, mutta ei saa

myöskään sulkea pois mahdollisuutta, että (työnantajan) seksuaalinen toteuttaminen voisi olla yksi avustajan työtehtävistä. Henkilökohtaisen avustajan työnkuvaa ei ole missään määritelty. Asia pitää ottaa esiin ja keskustella. On myös tärkeää, ettei kumpikaan osapuoli joudu syytetyksi esim. toisen hyväksikäytöstä. Asiasta on helppo tehdä likainen, ruma ja jopa kriminalisoida se. Asioista voidaan yhdessä sopia, niin että molemmat tietävät pelisäännöt mitä tehdä ja miten pitkälle mennä. Tämän tyyppinen avustaminen voisi avustajan näkökulmasta olla yhden perustarpeen tyydyttäminen siinä missä syöminen, juominen ja peseytyminen. Pari- ja seksuaaliterapeutti Kirsimaria Öro on kommentoinut asiaa seuraavasti (luento seksuaalikasvattajaopiskelijoille 28.3.2015): Itsetyydytystä / Seksuaalista toimintaa voi ajatella myös vammaisten ihmisten lihasrentoutuksena tilanteessa missä muut fyysiset purkautumiskeinot ovat rajalliset elleivät jopa olemattomat. Asiaa pitää pohtia niin kuin kaikkea seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvää, jokaisella on oikeus itse päättää mitä haluaa/ei halua tehdä, mitään ei tarvitse tehdä ja pitää muistaa, ettei saa vahingoittaa itseään tai toista.

Oli mielenkiintoista keskustella niin vammaisten ihmisten kuin avustajien kanssa näistä seksuaalisuuteen liittyvistä asioista luentotilaisuuksissamme toukokuussa 2015. Seksuaalisuus asiat herättävät paljon ajatuksia ja tunteita. Toivottavasti Suomeenkin saadaan tulevien vuosien aikana ammatti, joka Keski-Euroopassa jo tunnetaan. Nimikkeeltään se voisi olla vaikka ”erityisavustaja”. Hän olisi kuntoutuksen ammattilainen, joka toimisi vammaisen ihmisen auttajana seksuaalisuuden toteuttamisessa. Koulutettu ammattilainen, jolla olisi laaja osaaminen eri tavalla vammaisten ihmisten avustamisesta, ymmärrys liikeratojen ja eri asentojen mahdollisuuksista ja osaaminen eri seksitavoista ja avoin näkemys seksuaalisuudesta yms. Hänen työtehtäviään voisi olla esim. seuraavat asiat: erotiikkaliikkeessä käyminen (koska avustettava ei halua mennä sinne vakituiseen avustajan kanssa), apuvälineen pitäminen tai avustettavan pitäminen sopivassa asennossa aktin aikana, avustaminen fetissien toteuttamisessa tai ryhmäseksiin osallistumisessa.

4.3. Lisää seksuaalikasvatusta

Minun mielestäni seksuaalineuvojille / -terapeuteille ei olisi myöhemmin edes tarvetta, jos kotona tai koulussa olisi ollut tarpeeksi seksuaalikasvatusta. Mutta sekä kyselyssä että pitämillämme luennoilla tuli esiin, että nykypäivänäkään ei anneta tarpeeksi seksuaalikasvatusta. Yksi kyselyn vastaajista pohti miten voisi puhua avoimesti omasta seksuaalisuudestaan esim. vanhempiensa kanssa. Kyselyn avoimissa vastauksissa oli myös kommentti (3.lainaus sivulla 12), joka herättää kyllä suurta myötätuntoa vastaajaa ja lähes kiukkua ammattiauttajia kohtaan. Miten vammaisen seksuaalioikeuksia voidaan polkea noin kauhealla tavalla? Ammattiauttaja ei ole ollut valmis

keskustelemaan kyseisen henkilön kanssa seksuaalisuudesta ollenkaan. Tarvitsemme siis lisää seksuaalikasvatusta.

4.4. Oma kokemukseni vammaisena seksuaalikasvattajana

Oma kokemukseni vammaisuudesta auttaa minua toivottavasti tulevaisuudessa luomaan luottamusta herättäviä tilanteita, joissa ihmisten olisi turvallista keskustella kaikenlaisista seksuaalisuuteen liittyvistä, intiimeistäkin asioista. Uskon voivani työlläni seksuaalikasvattajana auttaa muita ihmisiä löytämään paremman tavan toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan. Kertomalla näistä asioista saan vammaiset ymmärtämään seksuaalioikeutensa ja toivon heitä avustavan henkilökunnan toimivan avarakatseisella tavalla, tukien asiakkaiden itsemääräämisoikeutta. Se on päämääräni. Kiitos.

LÄHDELUETTO

Vammainen henkilö: Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, 2§

Vammainen henkilö, www-dokumentti: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Seksuaalisuus, Sexpo-säätiö 2014, www-dokumentti: <http://www.sexpo.fi/seksuaalisuus/>

Henkilökohtainen apu, THL, Mitä henkilökohtainen apu on? www-dokumentti:

[https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/henkilokohtainen-
apu](https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/henkilokohtainen-apu)

Henkilökohtainen avustaja – Ammattinetti – Ammatit, www-dokumentti:

http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/294_ammatti?link=true

Senso-hanke, Senso-projekti, www-dokumentti: <http://www.honkalampisaatio.fi/fi/projektit/senso/>

Senso-hanke, Seksuaaliterveys, www-dokumentti:

<http://www.sensonet.fi/seksuaalisuus/seksuaaliterveys/>

Senso-hanke, Seksuaalisuus ja tunteet, sosiaalinen tarina, www-dokumentti:

<http://www.sensonet.fi/binary/file/-/id/3/fid/640/>

Vammaisillakin oikeus toteuttaa seksuaalisuuttaan –luento osa 1, www-

dokumentti: <https://www.youtube.com/watch?v=GN3kybkf0dY>

Vammaisillakin oikeus toteuttaa seksuaalisuuttaan –luento osa 2, www-

dokumentti: <https://www.youtube.com/watch?v=Y-Xq-KSMTz8>

Sexpon seksuaalikasvattajakoulutus 14-15, seminaari 8 Uskonto, kulttuurit ja kehitysvammaisuus suomalaisessa kasvatuskentässä, Kehitysvammaiset ihmiset ja seksuaalioikeudet, Kirsimaria Örö, luento 28.3.2015

Kaikki kursiivilla kirjoitetut lauseet ovat lainauksia kyselyyn vastanneiden vastauksista.

LIITTEET

Liite 1. Kysely - ”Kysely henkilökohtaisen avun saajille seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuuksista”

Liite 2. Avustettu seksi asiakkaan ja avustajan näkökulmasta -luento 5.5.

Liite 3. Avustettu seksi asiakkaan ja avustajan näkökulmasta -luento 12.5.

Liite 4. Seksuaalioikeuksien julistus <http://www.sexpo.fi/seksuaalisuus/seksuaalioikeudet/>

Kysely henkilökohtaisen avun saajille
seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuuksista

Assistentti.info on erilaisista toimijoista koottu avoin henkilökohtaisen avun valtakunnallinen verkosto sekä neuvontaa, tiedottavaa koulutusta ja aineistoa tuottava itsenäinen toimija. Assistentti.infossa halutaan kehittää henkilökohtaisen avun tarkoituksenmukaista toteutumista myös seksuaalioikeuksien saralla.

Seksuaalisuus on osa ihmisyyttä. Seksuaalisuus pitää sisällään seksuaalisen kehityksen, biologisen sukupuolen, sosiaalisen sukupuoli-identiteetin ja sen mukaisen roolin, seksuaalisen suuntautumisen, eroottisen mielenkiinnon, nautinnon ja intiimiyden sekä suvunjatkamisen (Sexpo-säätiö 2014). Jokaisella on oikeus seksuaalisuutensa toteuttamiseen silloin, kun se ei loukkaa tai alistaa ketään.

Tarkoitus on, että avustaminen myös seksuaalisuutta koskevilla asioilla sujuisi mahdollisimman yksilöllisesti ja hienotunteisesti. Haluamme myös kehittää seksuaalioikeuksien toteutumista henkilökohtaisessa avussa, mm. koulutusten ja tietoisuuden lisäämisen kautta. Tätä tarkoitusta varten tarvitsemme tietoa aiheesta. Vastaaminen tapahtuu nimettömästi eikä yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa.

1. Ikä

- alle 18-vuotias
- 18-30 -vuotias
- 31-50 -vuotias
- 51-70 -vuotias
- yli 70 -vuotias

2. Sukupuoli

- nainen
- mies
- muu

3. Onko sinulla mielestäsi tarpeeksi tietoa seksuaalisuudesta?

- kyllä, minulla on tarpeeksi tietoa
- minulla on jonkin verran tietoa
- minulla on hieman tietoa

minulla ei ole tarpeeksi tietoa

4. Oletko pystynyt toteuttamaan seksuaalisuuttasi haluamallasi tavalla?

kyllä, täysin

kyllä, jonkin verran

kyllä, hieman

en ollenkaan

5. Jos et pysty, koetko, että se johtuu henkilökohtaisen avun puutteesta?

kyllä, täysin

kyllä, osittain

ei

6. Koetko tarvitsevasi henkilökohtaista apua seksuaalisuutesi toteuttamiseen? (esim. sukupuolen ilmentäminen, itsetyydytys, seksin harrastaminen kumppanin kanssa jne.)

kyllä, tarvitsen paljon apua

kyllä, tarvitsen jonkin verran apua

kyllä, tarvitsen hieman apua

en tarvitse lainkaan apua

7. Oletko saanut henkilökohtaista apua seksuaalisuutesi toteuttamiseen siten kuin haluat? (esim. sukupuolen ilmentäminen, itsetyydytys, seksin harrastaminen kumppanin kanssa jne.)

kyllä, olen saanut apua riittävästi

kyllä, olen saanut jonkin verran apua

kyllä, olen saanut hieman apua

en ole saanut lainkaan apua, vaikka olisin tarvinnut

en ole tarvinnut apua

8. Jos et ole saanut lainkaan apua seksuaalisuutesi toteuttamiseen, vaikka olisit tarvinnut, miksi näin on käynyt?

en ole kehdannut tai uskaltanut pyytää apua avustajalta

en ole edes ajatellut, että voisin käyttää siihen henkilökohtaista apua

avustaja ei ole suostunut

muu syy, miksi?

9. Oletko jutellut seksuaalisuuteen liittyvistä avustustarpeista avustajasi kanssa?

kyllä, olen jutellut

en ole jutellut

en, sillä minulla ei ole ollut seksuaalisuuteen liittyviä avustustarpeita

10. Jos olet jutellut avustajasi kanssa seksuaalisuuteen liittyvistä tarpeistasi, koitko, että suhde avustajaan muuttui tämän jälkeen?

ei, suhde ei muuttunut mitenkään

kyllä, suhde muuttui, muttei huonolla tavalla

kyllä, suhde muuttui, jonkin verran vaikeammaksi

kyllä, suhde muuttui vaikeaksi

11. Oletko keskustellut seksuaalisuuteesi liittyvistä avustustarpeista jonkun muun kuin avustajan kanssa?

seksuaaliterapeutin tai -neuvojan kanssa

jonkun terveydenhuollon edustajan kanssa

jonkun sosiaalialan edustajan kanssa

kumppanin

ystävän

jonkun muun, kenen?

12. Oletko kokenut, että keskustelu seksuaaliasioista, muun kuin avustajan kanssa, olisi tarpeellinen? (esim. seksuaalineuvoja, kumppani, ystävä)

kyllä, keskustelu olisi tarpeellinen. Kenen kanssa?

en koe keskustelua tarpeelliseksi muiden kuin avustajan kanssa

en koe keskustelua tarpeelliseksi kenenkään kanssa

13. Oletko kokenut, että sinulla tulisi olla erikseen avustaja seksuaalisuuden toteuttamiseen?

- kyllä
- ehkä
- en

14. Koetko, että avustajat tarvitsevat tietoa ja koulutusta seksuaalisuudessa avustamisen osalta?

- kyllä
- ei

15. Koetko, että tarvitset itse koulutusta?

- kyllä
- en

16. Kaipaako materiaalia asiasta?

- kyllä
- en

17. Mitä muuta haluaisit sanoa seksuaaliterveyden ja seksuaalisuuden toteuttamisesta henkilökohtaisessa avussa?

LIITE 2.

AVUSTETTU SEKSI ASIAKKAAN JA AVUSTAJAN NÄKÖKULMASTA- luento 5.5.

- Raila ja Nina esittelevät itsensä, valmistuvat seksuaalikasvattajiksi toukokuussa ja Railan lopputyö käsittelee tätä aihetta (Raila myös Ninan Onnelliseksi-radio-ohjelmaan vieraaksi)
- Henkilökohtaisena avustajana itsekin toimiva Sari Jokela lukee meille illan aikana kirjoittamia runoja, annetaan tähän alkuun estradi heti Sarille: ole hyvä **Sari!**

Uso pois seksuaalisuus silittää meitä kaikkia.

Uso pois koko kehon ympäristö virittelee meitä.

Vaatteet vähyydellä tai peittämällä viettelee.

Kengät koroilla nostattaa. Liikahdat vai olet liikkumatta. Meikeillä tai ilman meikkejä.

Hajut vaivihkaa. Maku mairittelee. Kosketus hipiää hivelee.

Mitä näen, mitä kuule, mikä tahansa voi virittää eroottisuutta ihmisessä.

Eikä pelkästään perinteinen kauneus eroottisuutta virittele, vaan kaikki kehot omalla lailla lietsoo.

Alas virtaa sadepisarat, alas vierivät kehoani pitkin.

Pitkin huulieni kaarta sormillani hivelen.

Yhtäkkiä hiipivä hetki palautuu mieleeni.

Kuin siivillä tanssahtelin, kun hehkuin kuin lamppu.

Sit joku sammui minussa vai sammuiko sittenkään.

Ihmisten mielipiteet iskee minua,

vammaisella muka seksuaalisuutta ei voisi olla.

Mutta minä väistin vääntämällä vartaloani.

Huuleni ovat kokonaiset eikä puolikkaiset.

Seksuaalisuus on kokonaisena ihmisessä,

vammasta huolimatta.

Jos vammaisen sana on painolastia,

oletko juuttunut sanaan kiinni leimaamisella.

Jos olet oppinut pelkäämään vammaisuutta,

miksi pelätä turhaan vammaisia

eikö rakastaminen ole kuitenkin sinulle hyväksi.

RAILA JA NINA:

- kaikilla on oikeus rakastaa itseään ja toista – rakastamisen eri muodot (moninaisuus)

SARI:

Jokainen ihminen vammasta huolimatta

tahtoo tulla hyväksytyksi sellaisenaan.

Uso pois rakkaus

ei etsi omaansa seksuaalisuuden avulla.

Uso pois mahdollonkin juttu ei ole surullisuutta,

vaan kun ihminen rakastaa itseään,

kaikki muu tulee sivussa,

myös seksuaalisuus,

jota ei voi verrata toisen seksuaalisuuteen.

Kuitenkin se on varmaa rakkaus ei syrji ketään,

vaikka tuntuu,

ettei seksuaalisuutta voi perinteisessä muodossa saada.

Kuitenkin koen,

että rakkaus ennen kaikkea on kaikista tärkein asia vammaisellekin, eikös niin?

SEKSUAALIOIKEUDET – kaikilla on oikeus toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan oli vammaa tai ei

- Nina tuo esiin seksuaalioikeudet – power point? ja A4:set – lukee oikeudet lyhyesti, oikeus seksuaalisuuteen ettei tarvitse kanavoidsa muuhun toimintaan
- Raila kertoo omasta kokemuksestaan suhteessa terveydenhuoltoon (esim. ehkäisyyn, gynekologilla käymiseen)
- terveydenhuollon henkilökunta ei välttämättä osaa kohdata vammaisen tarpeita, Raila tuo esiin miten vammaisen kohtelu ja kohtaaminen näkyy, mutta rajaa luennon aiheen seksuaalioikeuksien toteutumiseen
- Raila selvittää kuinka paljon Suomessa on vammaisia: 5 %:lla väestöstä olisi jokin merkittävää haittaa aiheuttava vamma tai toiminnan vaje. Mutta jos "vähemmänkin merkittävät" vammat otetaan huomioon tai erilaiset toimintarajoitteet, niin kyllä 10 % voi käyttää. Avustajien käyttäjiä n 15.000

SARI:

Oisko jokin paikallaan, kun laulan.

Ojenna vain kätesi vammaisuutta kohtaan ja

tartu hetkeksi siihen sen juostessa ohi, sen pysähtyessä kohdallesi, sen hiipiessä ohi.

Oisko jokin paikallaan, kun sanon.

Vammaisessa on ruusuisesti seksuaalisuutta uso pois ja kolua itsestäsi joka kolkka, joka ikinen sopukka.

Kosketusta vammaisenkin kaipaa.

Kosketus on laiva, joka kaipaa merelle, jossa tuulee.

Kun taas kaveri, joka seisoo pystyssä on kuin laiva merellä ilmiö,

joita itsestään tapahtuu eikä miespuoliset voi asialle mitään. Tai sitten nainen tai mies tahtoo hiipata sitä vaivihkaan, kun se on niin ihanaa...

RAILA JA NINA:

- kehollisuus, omat rajat, fyysiset rajoitteet

SARI:

Niin on vammaisia,

jotka kaipaavat perehdytystä päästääkseen perille, mitä on seksuaalisuus.

Se heille suotakoon kunnioittavassa muodossa niiden ihmisten kanssa, ketkä tietoa tahtovat antaa.

Entäpä minkäs teet, kun avustajan alapesun yhteydessä vammaisen kokee mielihyvää,

Kun juuri tätä mielihyvää kohti ihminen sitten hakeutuu yhä uudelleen.

Ei voi olla syyllinen, kun luuli tietävänsä mitä tarvitsee.

Jos vammaisen kysäsee seksuaalisuudesta asioita avustajalta,

se on luottamuksen osoitusta suurta avustajaa kohtaan.

Kukin avustaja vastatkoon kunnioittavalla tavalla takaisin, jos vain pystyy.

Kuitenkin vammaisen tie seksuaalisuudessa,

voi nojautua vain itseensä.

Älä toisen ihmisen huuilta etsi yhtä oikeata totuutta,

vasta kokeilemalla tietoa tiedät totuutesi.

Mikä antaa mielihyvää.

Mikä antaa mielipahaa.

RAILA JA NINA:

- uusi ammattinimike (vrt.doula jne), voisiko olla kuntoutuspuolen asia
- liikerata, rentoutus – ns. seksijumppaa, Kirsi-Maria: itsetyydytys tapa lievittää jännitystä
- apuvälineet
- ~~kuntoutuksen ammattilainen?~~
- unohda normit ja hyväksy erilaisuus

SARI:

*Se mikä on ihmiselle seksuaalista häirintää,
voi toiselle olla vitsiä vaan.*

On kaikille tuttu tukala hetki, joka mykistää.

*Ei koskaan ole liian myöhäistä yrittää saada sanottua,
että koki tilanteen seksuaaliseksi häirinnäksi.*

RAILA JA NINA:

- seksuaalinen häirintä ja sen tunnistaminen
- hyväksikäyttö

SARI:

*Eikö seksuaalioikeudet sanana sisällä luokituksen,
onko jokin tietty asia sallittua vai hävettävää.*

*Itse puhun pikemmiten seksuaalisuudesta,
jolloin se antaa vapauden määritellä,
mitä seksuaalisuus on itsessään,
riisunko vaikka ihmisen katseellani alasti,
vaikka katsottavalla on vaatteet päällä.*

*Avustaja ei voi olla tunteetonta paperia,
vaan pystyäkseen avustamaan seksissä
täytyy kokea se, että pystyy helposti avustamaan.
Joka tapauksessa ihmisen ihoon jää,
aavistus rakkaudesta, myös avustajan ja vammaisen välillä.
Tämän aavistuksen voi kokea arkisissa pukemisen,
riisumisen ja pesutapahtumienkin yhteydessä.
Ihastumista salaa tai näyttävästi voi näkyä.
Avustaja tai vammaisen voi joutua repäisemään irti työsopimuksensa.
Tai rakkaus alkaa roihuta avustajan ja vammaisen välillä.*

RAILA JA NINA:

- avustajan rooli
- avustettu seksi - mitä seksuaalinen avustaminen voi herkimmillään olla
- puhuminen avustajan kanssa

SARI:

*Jos takerrut seksuaalisuudessa syyllisyyteen
tai häpeään, niin se ei auta sinua, vaan vie umpikujaan.*

Jos takerrut tyhjään palaan, joka asustaa sinussa.

*Sus siunatkoon, älä rakasta itseäsi salaa,
vaan tyhjätkin kolot täytä rakkaudella.*

Seksuaalisuus virtaa sinussa halusit tai et.

Mikä on kiellettyä yhdelle

voi olla toiselle nautinto.

Mikä on hävettävää yhdelle voi olla toiselle rakkaudentäyteyttä.

Seksuaalisuudenmuotojakin on äärettömästi,

joten annetaan niiden puhua, jotka tahtovat julkisuuteen tulla tai olla tulematta.

MAHD KESKUSTELUA JA KIITOKSET!!!

LIITE 3.

AVUSTETTU SEKSI ASIAKKAAN JA AVUSTAJAN NÄKÖKULMASTA- luento 12.5.

- Raila ja Nina esittelevät itsensä: valmistuvat seksuaalikasvattajiksi toukokuussa ja Railan lopputyö perustuu Assistentti.infon tekemään ”Henkilökohtaisen avun saajien seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuuksia”- kyselyyn. Sen mukaan n. kolmannes vammaisista kokee voivansa toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan eli ”Ojalan” laskuopilla laskettuna se tarkoittaa että kahden kolmasosan kohdalla seksuaalioikeudet eivät toteudu(Raila myös Ninan Onnelliseksi-radio-ohjelmaan vieraaksi)
- Seksuaalioikeuksien esittely sittenkin jo tähän?
- Henkilökohtaisena avustajana itsekin toiminut Sari Jokela lukee meille illan aikana kirjoittamiaan runoja, annetaan tähän alkuun estradi heti Sarille: ole hyvä **Sari!**

Uso pois seksuaalisuus silittää meitä kaikkia.

Uso pois koko kehon ympäristö virittelee meitä.

Vaatteet vähyydellä tai peittämällä viettelee.

Kengät koroilla nostattaa. Liikahdat vai olet liikkumatta. Meikeillä tai ilman meikkejä.

Hajut vaivihkaa. Maku mairittelee. Kosketus hipiää hivelee.

Mitä näen, mitä kuule, mikä tahansa voi virittää eroottisuutta ihmisessä.

Eikä pelkästään perinteinen kauneus eroottisuutta virittele, vaan kaikki kehot omalla lailla lietsoo.

Alas virtaa sadepisarat, alas vierivät kehoani pitkin.

Pitkin huulieni kaarta sormillani hivelen.

Yhtäkkiä hiipivä hetki palautuu mieleeni.

Kuin siivillä tanssahtelin, kun hehkuin kuin lamppu.

Sit joku sammui minussa vai sammuiko sittenkään.

RAILA JA NINA:

- kaikilla on oikeus rakastaa itseään ja toista – rakastamisen eri muodot (moninaisuus)
- seksuaalisuus on meissä kaikissa virtaava elämänvoima, ei mikään itsestä irrallinen ja välillä käyttöön otettava asia. Jokainen haluaa tulla nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi omana kokonaisuena itsenään. Kaikkine tarpeineen, haluineen ja toiveineen.

SARI:

Jokainen ihminen vammasta huolimatta

tahtoo tulla hyväksytyksi sellaisenaan.

Uso pois rakkaus

ei etsi omaansa seksuaalisuuden avulla.

Uso pois mahdotonkin juttu ei ole surullisuutta,

vaan kun ihminen rakastaa itseään,

kaikki muu tulee sivussa,

myös seksuaalisuus,

jota ei voi verrata toisen seksuaalisuuteen.

Kuitenkin se on varmaa rakkaus ei syrji ketään,

vaikka tuntuu,

ettei seksuaalisuutta voi perinteisessä muodossa saada.

Kuitenkin koen,

että rakkaus ennen kaikkea on kaikista tärkein asia vammaisellekin,

eikös niin?

Raila ja Nina: palataan vielä **SEKSUAALIOIKEUKSIIN** – kaikilla on oikeus toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan oli vammaa tai ei

- Nina tuo esiin seksuaalioikeudet seuraavasta näkökulmasta–oikeus seksuaalisuuden toteuttamiseen tarkoittaa myös sitä, ettei tarvitse kanavoida muuhun toimintaan – pohditaan sitä että jos fyysistä energiaa on vaikea purkaa jo vaikean liikuntavamman takia, mitä seuraa siitä ettei edes seksuaalienergiaa pääse purkamaan.
- Raila kertoo omasta kokemuksestaan suhteessa terveydenhuoltoon (esim. ehkäisyyn, gynekologilla käymiseen)
- terveydenhuollon henkilökunta ei välttämättä osaa kohdata vammaisen tarpeita, Raila tuo esiin miten vammaisen kohtelu ja kohtaaminen näkyy, mutta rajaa luennon aiheen seksuaalioikeuksien toteutumiseen
- Nina muistuttaa että eri laskentatapojen mukaan Suomen väestöstä 5-10% on jollain lailla vammaisia ja avustajan käyttäjiä on kuitenkin vain 15 000. Eli tässä olisi huima lisätyöllistymisen kohta!

SARI:

Oisko jokin paikallaan, kun laulan.

Ojenna vain kätesi vammaisuutta kohtaan ja

tartu hetkeksi siihen sen juostessa ohi, sen pysähtyessä kohdallesi, sen hiipiessä ohi.

Oisko jokin paikallaan, kun sanon.

Vammaisessa on ruusuisesti seksuaalisuutta uso pois

ja kolua itsestäsi joka kolkka, joka ikinen sopukka.

Kosketusta vammaisenkin kaipaa.

Kosketus on laiva, joka kaipaa merelle, jossa tuulee.

Kun taas kaveri, joka seisoo pystyssä on kuin laiva merellä ilmiö,

joita itsestään tapahtuu eikä miespuoliset voi asialle mitään. Tai sitten nainen tai mies tahtoo hiplata sitä vaivihkaan, kun se on niin ihanaa...

RAILA JA NINA:

- Nina: kehollisuus (jokainen kaipaa kosketusta ja hellyyttä. Jo pieni vauva / lapsi luo omakuvansa ja itsetuntonsa pohjan siitä millainen kiintymyssuhde on ensisijaiseen hoitajaan ollut. Eli sen perusteella miten hänet on kohdattu ja kuinka sensitiivisesti hänen tarpeisiinsa on vastattu),
- Raila: omat rajat / fyysiset rajoitteet

SARI:

Niin on vammaisia,

jotka kaipaavat perehdytystä päästääkseen perille, mitä on seksuaalisuus.

Se heille suotakoon kunnioittavassa muodossa niiden ihmisten kanssa,

ketkä tietoa tahtovat antaa.

Entäpä minkäs teet, kun avustajan alapesun yhteydessä vammaisen kokee mielihyvää,

Kun juuri tätä mielihyvää kohti ihminen sitten hakeutuu yhä uudelleen.

Ei voi olla syyllinen, kun luuli tietävänsä mitä tarvitsee.

Älä toisen ihmisen huulilta etsi yhtä oikeata totuutta,

vasta kokeilemalla tietoa tiedät totuutesi.

Mikä antaa mielihyvää.

Mikä antaa mielipahaa.

RAILA JA NINA:

- uusi ammattinimike (vrt.doula jne), voisiko olla kuntoutuspuolen asia

- liikerata, rentoutus – ns. seksijumppaa, Kirsi-Maria: itsetyydytys tapa lievittää jännitystä
- apuvälineet – esim. Amoa?
- unohda normit ja hyväksy erilaisuus

SARI:

*Se mikä on ihmiselle seksuaalista häirintää,
voi toiselle olla vitsiä vaan.
On kaikille tuttu tukala hetki, joka mykistää.
Ei koskaan ole liian myöhäistä yrittää saada sanottua,
että koki tilanteen seksuaaliseksi häirinnäksi.*

RAILA JA NINA:

- Raila: seksuaalinen häirintä ja sen tunnistaminen, mahd esimerkki?
- Nina: hyväksikäyttö – moni pelkää, että vammaisen intiimi avustaminen lisää mahdollisuutta seksuaaliseen häirintään ja jopa hyväksikäyttöön. Mitä mieltä sinä Raila olet?

SARI:

*Eikö seksuaalioikeudet sanana sisällä luokituksen,
onko jokin tietty asia sallittua vai hävettävää.
Itse puhun pikemmiten seksuaalisuudesta,
jolloin se antaa vapauden määritellä,
mitä seksuaalisuus on itsessään,
riisunko vaikka ihmisen katseellani alasti,
vaikka katsottavalla on vaatteet päällä.*

*Avustaja ei voi olla tunteetonta paperia,
vaan pystyäkseen avustamaan seksissä
täytyy kokea se, että pystyy helposti avustamaan.
Joka tapauksessa ihmisen ihoon jää,
aavistus rakkaudesta, myös avustajan ja vammaisen välillä.*

RAILA JA NINA:

- Nina: avustajan rooli – hienotunteinen, selkeä sopimus työn antajan ja –tekijän välillä
- Raila: avustettu seksi - mitä seksuaalinen avustaminen voi herkimmillään olla
- Nina: puhuminen avustajan kanssa
- Raila: nostaa muutaman esimerkin kyselystä, keskustelua niistä

SARI:

*Jos takerrut seksuaalisuudessa syyllisyyteen
tai häpeään, niin se ei auta sinua, vaan vie umpikujaan.
Jos takerrut tyhjään palaan, joka asustaa sinussa.
Sus siunatkoon, älä rakasta itseäsi salaa,
vaan tyhjätkin kolot täytä rakkaudella.
Seksuaalisuus virtaa sinussa halusit tai et.*

*Mikä on kiellettyä yhdelle
voi olla toiselle nautinto.
Mikä on hävettävää yhdelle voi olla toiselle rakkaudentäyteyttä.
Seksuaalisuudenmuotojakin on äärettömästi,
joten annetaan niiden puhua, jotka tahtovat julkisuuteen tulla tai olla tulematta.*

KESKUSTELUA JA KIITOKSET!!!

LIITE 4.

SEKSUAALIOIKEUKSIEN JULISTUS

Koska seksuaalioikeudet ovat olennaisia tavoiteltaessa parhaita saavutettavissa olevaa seksuaaliterveyttä, Seksuaaliterveyden maailmanjärjestö

TOTEAA että seksuaalioikeudet perustuvat yleismaailmallisiin ihmisoikeuksiin sekä tieteelliseen tietoon ihmisen seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä. Ihmisoikeudet on jo tunnustettu kansainvälisissä ja alueellisissa ihmisoikeusasiakirjoissa, kansallisissa perustuslaeissa ja lainsäädännössä sekä ihmisoikeusnormeissa ja -periaatteissa.

VAHVISTAA EDELLEEN, että seksuaalisuus on keskeinen osa ihmisyyttä läpi elämän sisältäen sukupuolen, sukupuoli-identiteetit ja -roolit, eroottisuuden, nautinnon, läheisyyden ja lisääntymisen. Seksuaalisuus koetaan ja ilmaistaan ajatuksina, fantasioina, haluina, uskomuksina, asenteina, arvoina, käyttäytymisenä, toimintana, rooleina ja ihmissuhteina. Vaikka seksuaalisuus voi sisältää kaikki nämä ulottuvuudet, eivät niistä kaikki ole aina koettuja tai ilmaistuja. Seksuaalisuuteen vaikuttaa biologisten, psykologisten, sosiaalisten, taloudellisten, kulttuuristen, laillisten, historiallisten, uskonnollisten ja henkisten tekijöiden vuorovaikutus.

TIEDOSTAA, että seksuaalisuus on nautinnon ja hyvinvoinnin lähde sekä myötävaikuttaa kokonaisvaltaiseen itsensä toteuttamiseen ja tyytyväisyyteen.

VAHVISTAA EDELLEEN, että seksuaaliterveys on seksuaalisuuteen liittyvän kehollinen, henkisen, sosiaalisen ja tunne-elämän hyvinvoinnin tila; se ei ole vain sairauden, toimintahäiriön tai vaivaisuuden puuttumista. Seksuaaliterveys edellyttää myönteistä ja kunnioittavaa lähestymistä seksuaalisuuteen ja seksuaalisuhteisiin sekä mahdollisuutta nautinnollisiin ja turvallisiin seksuaalisiin kokemuksiin ilman pakottamista, syrjintää tai väkivaltaa.

VAHVISTAA EDELLEEN, että seksuaaliterveyttä ei voi määritellä, ymmärtää tai panna täytäntöön ilman laajaa käsitystä seksuaalisuudesta.

VAHVISTAA EDELLEEN, että seksuaaliterveyden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi jokaisen henkilön seksuaalioikeuksia täytyy kunnioittaa, suojella ja toteuttaa.

TIEDOSTAA, että seksuaalioikeudet perustuvat kaikkien ihmisten myötäsyttyiseen vapauteen, arvokkuuteen ja tasa-arvoon, sekä sisältävät sitoumuksen vahingolta suojelemiseen.

TOTEAA, että tasa-arvo ja syrjimättömyys muodostavat perustan kaikelle ihmisoikeuksien suojelemiselle ja edistämiselle, ja ne sisältävät kiellon syrjintään, ulossulkemiseen tai rajoittamiseen, jonka perusteena on kulttuuritausta, ihonväri, sukupuoli, kieli, uskonto, poliittinen tai muu mielipide, kansallinen tai yhteisötausta, omaisuus, syntyperä tai muu asema kuten vammaisuus, ikä, kansallisuus, siviilisääty tai perhe; seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti, terveyden tila, asuinpaikka, taloustilanne tai sosiaalinen tilanne.

TIEDOSTAA, että henkilöiden seksuaaliset suuntautumiset, sukupuoli-identiteetit ja kehollinen moninaisuus tarvitsevat ihmisoikeuksien suojan.

TIEDOSTAA, että kaikenlainen väkivalta, häirintä, syrjintä, ulossulkeminen ja leimaaminen ovat ihmisoikeusrikkomuksia, jotka vaikuttavat yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen hyvinvointiin.

VAHVISTAA, että velvollisuus kunnioittaa, suojella ja toteuttaa ihmisoikeuksia koskee kaikkia seksuaalioikeuksia ja vapauksia.

VAHVISTAA, että seksuaalioikeudet suojelevat jokaisen seksuaaliterveyttä sekä oikeutta toteuttaa ja ilmaista seksuaalisuuttaan asianmukaisella kunnioituksella toisten oikeuksia kohtaan.

Seksuaalioikeudet ovat seksuaalisuutta koskevia ihmisoikeuksia:

1. Oikeus tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen

Jokainen on oikeutettu nauttimaan kaikista seksuaalioikeuksista, jotka tässä julistuksessa on esitetty, ilman minkäänlaista erottelua, jonka perusteena on kulttuuritausta, ihonväri, sukupuoli, kieli, poliittinen tai muu mielipide, kansallinen tai sosiaalinen alkuperä, asuinpaikka, omaisuus, syntyperä, vammaisuus, ikä, kansallisuus, siviilisääty tai perhe, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti ja -ilmaisu, terveyden tila, taloudellinen tai sosiaalinen tilanne tai muu asema.

2. Oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen

Jokaisella on oikeus elämään, vapauteen ja turvallisuuteen, joita ei saa uhata, rajoittaa tai riistää mielivaltaisesti seksuaalisuudesta johtuvien syiden vuoksi. Näihin kuuluvat seksuaalinen suuntautuminen, suostumukseen perustuva seksuaalikäyttäytyminen ja toiminta, sukupuoli-identiteetti ja -ilmaisu sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvien palveluiden käyttäminen tai tarjoaminen.

3. Oikeus itsemääräämiseen ja keholliseen koskemattomuuteen

Jokaisella on oikeus hallita ja päättää vapaasti heidän seksuaalisuuttaan ja kehoaan koskevista asioista. Tämä sisältää seksuaalikäyttäytymisen, toiminnan, kumppanien ja ihmissuhteiden valitsemisen asianmukaisella kunnioituksella toisten oikeuksia kohtaan. Vapaa ja tietoon perustuva päätöksenteko edellyttää vapaata ja tietoon perustuvaa suostumusta ennen mitään seksuaalisuuteen liittyvää koetta, puuttumista, hoitoa, leikkausta tai tutkimusta.

4. Oikeus vapauteen kidutuksesta ja julmasta, epäinhimillisestä tai alentavasta kohtelusta tai rangaistuksesta

Jokaisen tulee olla vapaa seksuaalisuuteen liittyvästä kidutuksesta ja julmasta, epäinhimillisestä tai alentavasta kohtelusta tai rangaistuksesta, mikä sisältää vahingolliset perinteet; pakotetun sterilisaation, ehkäisyyn tai raskaudenkeskeytyksen; ja muut kidutuksen tai julman, epäinhimillisen tai alentavan kohtelun muodot syistä, jotka liittyvät henkilön sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin ja -ilmaisuun, tai keholliseen moninaisuuteen.

5. Oikeus vapauteen kaikista väkivallan ja pakottamisen muodoista

Jokaisen tulee olla vapaa seksuaalisuuteen liittyvästä väkivallasta ja pakottamisesta, mikä sisältää raiskauksen, seksuaalisen hyväksikäytön, seksuaalisen häirinnän, kiusaamisen, seksuaalisen riiston ja orjuuttamisen, ihmiskaupan seksuaalisen riiston tarkoituksella, neitsyyden selvittämisen sekä väkivallan, jonka syynä on todellinen tai oletettu seksuaalinen toiminta, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti ja -ilmaisu tai kehollinen moninaisuus.

6. Oikeus yksityisyyteen

Jokaisella on oikeus yksityisyyteen liittyen seksuaalisuuteen, seksielämään ja valintoihin, jotka koskevat omaa kehoa tai suostumukseen perustuvia seksisuhteita ja toimintaa, ilman mielivaltaista puuttumista ja tunkeilua. Tämä sisältää oikeuden hallita seksuaalisuutta koskevan henkilökohtaisen tiedon paljastamista toisille.

7. Oikeus parhaimpaan saavutettavissa olevaan terveydentilaan sisältäen seksuaaliterveyden, johon kuuluu mahdollisuus nautinnollisiin, tyydyttäviin ja turvallisiin seksuaalisiin kokemuksiin

Jokaisella on oikeus parhaimpaan saavutettavissa olevaan terveyden ja hyvinvoinnin tasoon liittyen seksuaalisuuteen sisältäen mahdollisuuden nautinnollisiin, tyydyttäviin ja turvallisiin seksuaalisiin kokemuksiin. Tämä edellyttää laadukkaiden seksuaaliterveyspalveluiden saatavuutta, esteettömyyttä ja hyväksyttävyyttä, sekä olosuhteita, jotka määräävät terveyttä ja vaikuttavat siihen sisältäen seksuaaliterveyden.

8. Oikeus nauttia tieteellisen edistyksen ja sen soveltamisen eduista

Jokaisella on oikeus nauttia tieteellisen edistyksen ja sen soveltamisen eduista liittyen seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen.

9. Oikeus tietoon

Jokaisella tulee olla pääsy eri lähteistä saatavaan tieteellisesti pätevään ja ymmärrettävään tietoon seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä ja seksuaalioikeuksista. Tällaista tietoa ei tule mielivaltaisesti sensuroida, rajoittaa tai vääristellä tarkoituksella.

10. Oikeus saada opetusta ja kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta

Jokaisella on oikeus saada opetusta ja kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta. Seksuaalikasvatuksen on oltava ikään soveltuva, tieteellisesti täsmällistä, kulttuurisesti asiantuntevaa ja perustuttava ihmisoikeuksiin, sukupuolten tasa-arvoon ja myönteiseen käsitykseen seksuaalisuudesta ja nautinnosta.

11. Oikeus solmia, muodostaa ja purkaa avioliitto tai vastaavanlaisia ihmissuhteita, jotka perustuvat yhdenvertaisuuteen sekä täyteen ja vapaaseen suostumukseen

Jokaisella on oikeus valita avioituako vai ei sekä solmia vapaasti avioliitto, kumppanuus tai vastaava ihmissuhde, joka perustuu täyteen ja vapaaseen suostumukseen. Jokaiselle kuuluvat yhdenvertaiset oikeudet avioliiton, kumppanuuden tai vastaavan ihmissuhteen solmimisessa, aikana ja purkamisessa. Tämä oikeus sisältää yhdenvertaiset oikeudet sosiaaliturvaan sekä muihin etuihin riippumatta ihmissuhteiden muodosta.

12. Oikeus päättää lasten hankinnasta, lapsiluvusta ja lasten ajoituksesta, sekä saada tietoa ja keinoja perhesuunnitteluun

Jokaisella on oikeus päättää lasten hankinnasta, lapsiluvusta ja lasten ajoituksesta. Oikeuden toteuttaminen edellyttää olosuhteita, jotka määräävät terveyttä ja hyvinvointia sekä vaikuttavat niihin sisältäen seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelut liittyen raskauteen, ehkäisyyn, lisääntymiskykyyn, raskauden keskeytyksen sekä adoptioon.

13. Oikeus ajatuksen, mielipiteen ja ilmaisun vapauteen

Jokaisella on oikeus ajatuksen, mielipiteen ja ilmaisun vapauteen liittyen seksuaalisuuteen, sekä oikeus ilmaista omaa seksuaalisuuttaan esimerkiksi ulkonäöllä, viestinnällä tai käyttäytymisellä asianmukaisella kunnioituksella toisten oikeuksia kohtaan.

14. Oikeus rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen

Jokaisella on oikeus rauhanomaiseen järjestäytymiseen, yhdistymiseen, kokoontumiseen, mielenilmaukseen ja edunajamiseen liittyen seksuaalisuuteen, seksuaaliterveyteen ja seksuaalioikeuksiin.

15. Oikeus osallistua julkiseen ja poliittiseen toimintaan

Jokaisella on oikeus ympäristöön, joka mahdollistaa toimeliaan, vapaan ja merkityksellisen osallistumisen ja myötävaikuttamisen yhteiskunnalliseen, taloudelliseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen toimintaan sekä muihin elämänalueisiin paikallisella, kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla. Erityisesti jokaiselle kuuluu oikeus osallistua heidän hyvinvointiaan

määräävän politiikan kehittämiseen ja toteuttamiseen sisältäen seksuaalisuuden ja seksuaaliterveyden.

16. Oikeus hakea oikeutta, oikaisua ja hyvitystä

Jokaisella on oikeus hakea oikeutta, oikaisua ja hyvitystä, jos hänen seksuaalioikeuksiaan loukataan. Tämä edellyttää tehokkaita, riittäviä, esteettömiä ja tarkoituksenmukaisia kasvatuksellisia, lainsäädännöllisiä, oikeudellisia ja muita keinoja. Oikaiseminen sisältää hyvityksen palautuksena, korvauksena, kuntoutuksena, veloitteen hoitamisena, sekä vakuutuksena siitä, että loukkaus ei toistu.

Käännös ja toimitus: Tommi Paalanen. Oikoluku: Tiina Vilponen.

Tämä on Seksuaaliterveyden maailmanjärjestön virallinen käännös. Käännöksen alkuperäisen englanninkielisen asiakirjan puoleen lainopillisissa ja kielellistä täsmällisyyttä vaativissa kysymyksissä: <http://www.worldsexology.org/resources/declaration-of-sexual-rights/>

Seksuaaliterveyden maailmanjärjestö (World Association for Sexual Health, WAS) on monitieteinen ja maailmanlaajuinen järjestö, johon kuuluu tieteellisiä seuroja, yhdistyksiä ja asiantuntijoita ihmisen seksuaalisuuden alalta. WAS edistää seksuaaliterveyttä läpi elämänkaaren kaikkialla maailmassa kehittämällä, edistämällä ja tukemalla seksologiaa ja kaikille kuuluvia seksuaalioikeuksia. WAS toteuttaa näitä tavoitteita edunajamisella, verkostoitumisella ja tarjoamalla puitteita tiedon, ideoiden ja kokemusten vaihdolle, sekä viemällä tieteellistä seksuaalisuuden tutkimusta, seksuaalikasvatusta, kliinistä seksologiaa eteenpäin poikkitieteellisesti. Seksuaalioikeuksien julistus esitettiin alun perin 13:nnessä Seksologian maailmankongressissa vuonna 1997 Valenciassa, Espanjassa, ja vuonna 1999 sen tarkistettu versio hyväksyttiin WAS:n yleiskokouksessa Hong Kongissa. Myöhemmin se vahvistettiin *Sexual Health for the Millennium* -julistuksessa vuonna 2008. Tämä uudistettu julistus on hyväksytty Seksuaaliterveyden maailmanjärjestön hallituksessa huhtikuussa 2014